UDK: 81'282:821.163.42(497.6) Bakula P.
Izvorni znanstveni članak

Irina Budimir

BIBLIZMI I FRAZEMI U BAKULINU *MOLITVENIKU*

Sažetak

Cilj je rada prikazati spojeve riječi, njihovu strukturu i značenje kojim se iskazuje obožavanje Boga Isusa u Bakulinu djelu Pribogoljubna bavljenja za slišati svetu misu iz 1869. godine. Taj poučno-vjerski molitveni sadržaj pisan za duhovnu pripremu vjernika obiluje zanimljivim leksičkim fondom. Fra Petar uporabom toga leksika daje poseban ton tekstu ističući tako vlastiti odnos prema Bogu, koji dojmljivo prenosi na čitatelja. U radu su prikazane strukture i izbor vjerskih zaziva Bogu Isusu i Djevici Mariji na početku molitve ili onih kojima one završavaju. Posebnost uzvišena, biblijskoga stila i biblizama u širem smislu zrcali se u autentičnim superlativima za izražavanje štovanja. Kao dio molitveničkoga leksičkog korpusa izdvajaju se glagolski semantički regionalizmi i frazemi.

Ključne riječi: *biblizmi, frazemi, sintagme, molitvenik.*

1. Jezik i pravopis *Molitvenika*

Godine 1869. u Splitu izlazi *Pribogoljubna bavljenja za slišati svetu misu* koju potpisuje fra Petar Bakula. Taj nabožno-poučni tekst u svojoj strukturi s jedne strane ima edukativni sadržaj u opisu euharistijskoga obreda, a s druge strane prevladavaju molitve Sinu Božjemu i Njegovoj Majci s posebnim osvrtom na vjerničku pripremu za sakrament svete ispovijedi i pričesti (*obilno pripravljanje ganutja*, str. 1). U jezičnome smislu to djelo sadrži neprekinute veze s općefranjevačkom pisanom tradicijom u Bosni i Hercegovini i autorovim organskim idiomom, a izbor leksema potvrda je karaktera djela i osobnoga autorova odnosa prema temi.

Općenito se jezik *Pribogoljubna bavljenja za slišati svetu misu* iz 1869. godine ne razlikuje od ostalih Bakulinih djela nastalih u tome razdoblju (npr. *Politika za svakog čovika*). Taj je molitvenik „koji se jezično, stilski i tematski nastavlja na bogatu tradiciju franjevačke pisane baštine namijenjenu duhovnoj obnovi puka" (Vlastelić 2013: 305) pisan morfološko-tvorbenim pravopisom, ikavsko-ijekavskim refleksom jata. Bilježe se dvoslovi *gj*, *dj* i *tj*. Fonem /ć/ bilježi grafemom *ć* i dvosolovom *tj*; fonem /đ/ bilježi prema ilirskoj praksi dvoslovom *dj* i grafemom *g* u sredini sloga; u dosta primjera pogrješno se bilježe fonemi /ć/ i /č/. Načelno se slogotvorno *r* bilježi bez samoglasnika, ali ima dosta primjera sa samoglasnikom; riječi se bilježe bez izvršena jednačenja šumnika po zvučnosti i ispadanja suglasnika. Također vlada šarolikost u pisanju krnjega infinitiva i glagolske negacije *ne*; sastavljena i nesastavljena pisanja futura I.

U radu će se prikazati struktura i značenje pojedinih biblizama. Biblizam promatramo kao: „lekseme biblijskoga podrijetla te složene jezične jedinice s najmanje jednom desemantiziranom sastavnicom (frazemi, uzrečice, poslovice, izreke i sl.), izrazom i sadržajem potvrđene u Bibliji i/ili izravno ili neizravno povezane s Biblijom" (Opašić 2013: 65) i „svojevrsni biblizam u širem smislu jer nije svojstven biblijskim, nego prije svega liturgijskim tekstovima i/ili tekstovima, primjerice, raznih molitvenika" (Pranjković 2006: 28).

2. Struktura spojeva riječi

Primjena i izbor leksema koji ulaze u sastav jezičnoga sustava autora, svjedoči o određenim vezama jezika i govornika/čitatelja. Isto tako, literarne osobitosti očituju se naročito u uporabi određenih leksema svojstvenih specifičnomu načinu autorova izražavanja, tematici i namjeni teksta. Uporabom biblizama i drugih sintagmatskih konstrukcija fra Petar ima osebujan i prepoznatljiv stil.

S obzirom na vrstu teksta/molitvenik[1] fra Petar se koristi vlastitim izričajem koji se temelji na obožavanju Boga Isusa. Posebnost su superlativi u imeničkim

1 *Ono što se u literaturi kod različitih autora uzima kao zajednički i polazišni element u određenju pojma molitvenik jest njegova forma, jer je riječ o knjizi koja funkcionira kao zbirka, florilegij, tezaurus ili zbornik, dakle kao zbir nečega ili kao izbor iz nečega. Riječ je o zbirci koja prema prirodi vlastita ustroja ne traži nužno od čitatelja kontinuirano čitanje, već se ono vrši po izboru. Kao drugi odredbeni element pojavljuje se sadržaj koji može biti raznolik. Ipak prvo mjesto pripada molitvenim tekstovima, a mogu im biti pridružene i pjesme, časoslovi, kao i upute sa sažetkom cjelokupne teologije. Sadržaj je primarno molitveničkog karaktera te je oblikovan u duhu kršćanske teologije. Kao treći element javlja se recipijent koji može biti pojedinac ili skupina ljudi. Uvijek je riječ o grješnu ili potencijalno grješnu čovjeku*

sintagmama s vlastitim imenom ili metaforični onim: O ***pri****uztrpljivi* Gospodine!; O ***Pri****sveta* Troica, Jedini Bože (7); ***Pri****uzvišeno* Veličanstvo tvoje (7); O ***po****ljubljeni* Isuse (14); O ***pri****ljubezniv*i Isuse (27); O ***pri****milostivi* Spasitelju (28); O ***pri****dobrostivi* Otkupitelju (29); ***Pre****uzvišeno* Veličanstvo! (46); O ***pri****uztrpljivi* Gospodine (150); O ***pri****ljubeznivi* Otče (151).

Isto tako, u poglavlju upućenom Blaženoj Djevici Mariji rabi superlativne oblike pridjeva: ***pri****ljubezniva* Majka tvoja (23, 28); O ***pri****žalosna* Majko.

Pridjevski superlativi za izražavanje štovanja povezani su i u drugim imeničkim sintagmama u *Molitveniku* s istom tvorbenom konstrukcijom u kojima prefiks pri > naj: ***pri****užganu* molitvu (10); ***pri****veliki grih* (11); ***pri****veliki* krivac (13).

Pri obraćanju Bogu ili Isusu fra Petar se najviše koristi sintagmama s pridjevskim ili imeničkim zavisnim tagmemom i glavnim tagmemom s onimom **Isukrst**: *O Isukrste ožalošćeni* (11); *O Isukrste sudče svega svita* (13); *O Gospodine Isukrste* (9, 10, 11, 12); *O Gospodine Isukrste* (12); *O moj Bože* (76); *O Otče moj* (76); *O Otče Vičnji* (76); *Otče Dobrostivi* (77). Većina tih konstrukcija ima vokativnu funkciju (Vlastelić 2013: 308).

Bakula rabi i poseban tip biblizama[2] uvedenih glagolom (*u*)*činiti*: *učiniti pristojno sabranje* (44) 'razmisliti o čemu'; *učiniti dostojne plode pokore* (48); *učiniti poštenje* (49); *činiti komu poklon* (47) 'klanjati se komu'; *činiti teći suze* (156) 'plakati'; *činiti trepit* (157) 'drhtati od čega'.

Utjecaj je narodnoga jezika istaknut u uporabi glagola. Većina njih predstavlja tzv. semantičke regionalizme[3] s posebnom značenjskom nijansom: **ištiti** svim srdcem (47); **nadostaviti** (159) 'nastaviti'; **napopasti** (165) 'napasti'; **obeseliti** (64) 'razveseliti'; **oblakšati** (88) 'olakšati'; **omaliti** (154) 'smanjiti'; **podpomoći** (48) 'podupirati'; **pogibljati** kolina (142) 'klečati, poniziti se'; **povratiti** se na što (60) 'vratiti se'; **pripraviti** se kao da li se nalazio na postegli

koji posredno ili neposredno „razgovara“ sa Stvoriteljem. Za molitvenik se dakle može reći da je zbirka molitava, tekstova i pjesama namijenjenih za privatnu pobožnost ili javnu službu Božju, bilo pojedinaca, bilo zajednice vjernika (ŠUNDALIĆ 2003: 13; FELDVARI 2010: 44).

2 PRANJKOVIĆ (2006: 26): *Posebnim tipom biblizma na sintaktičkoj razini mogu se smatrati brojne apsolutne konstrukcije koje su se u biblijskim i/ili uopće u nabožnim tekstovima, posebice opet starijima, uobičajile pod manjim ili većim utjecajem sintaktičkoga ustrojstva latinskoga jezika, u kojem su takve konstrukcije izrazito brojne. To osobito vrijedi za specifičan tip akuzativa s infinitivom uvedena glagolom (u)činiti, koji je u starijim tekstovima (ne samo biblijskima) izrazito čest.*

3 PRANJKOVIĆ (2003: 170): *Rabe se u značenjima koja nisu svojstvena za standardni jezik, te imaju dodatnu neologističnu nijansu… doimlju se kao prave novotvorenice.*

najposlidnjeg skončanja tvoga (47) 'pripremiti se'; **pripričiti** (154); **sabrati** u pripravljanju (66) 'sjetiti se'; **samirati** 'umirati' (koji od gladi samire, 114); **sažeti** što 'spaliti što'; **ubrljati** se (166) 'uprljati se'; **uzmložiti** (53) 'nagomilati se, namnožiti'; **užeći** (131) 'zapaliti'; **zabacivati** (50) 'zaboravljati' (koja više puta zabacuje rad izprazni pribojavanja).

Izborom se sintagmi osjeća uznositost i patetičnost koji su svojstveni biblijskomu stilu. U tekstu je njihova uporaba frekventna i mogu se podijeliti u nekoliko podtipova koji bi se ubrojili u frazemske sveze riječi. *Ta je osobitost pokazatelj, sasvim razumljivo, snažnoga utjecaja biblijskih tekstova* (Pranjković 2006: 28). Najbrojnije su složene glagolske sveze. Podtipovi sveze riječi su:

a) glagolska sveza s imenicom u kosom padežu i (ne)sročnim atributom ili priložnom oznakom: *nažestiti prandu* (185) 'razljutiti se'; *kriliti ruke* (61) 'raširiti ruke'; *klicati na kolina* (47) 'kleknuti'; *metnuti sebe u samoću* (46) (…treba se mogućim načinom staviti u samoću…); *metnuti uzdisanje* (57); *ogorčavati Boga* (52) (to grišeć onog ogorčavaš koji tebe toliko slatko ljubavi…);

b) glagolske sveze s perifraznim glagolom *biti i imati* s pridjevom ili imenicom u drugom dijelu: *biti naprtjen* 'biti natovaren' (88); *biti navadan* na što (54); *biti otegobljen* (88); *imati pokajanje* (54) 'pokajati se'; *imati se strašiti* (157) 'plašiti se'; *imati usudjenje* (54) 'usuditi se';

c) sročna imenička sveza pridjeva i imenice ili imenice i pridjeva ili nesročna sintagma dviju imenica koje se metaforično odnose na Isusa: *vičnja mudrosti* (16); *naučitelju istine* (17); *pripravedni aganjče* (20); *slavodobitniče smrti* (33);

d) imenička sveza pridjeva i imenice: *divičanska čistoća* (78); *putene nečistoće* (78); *najpoglavitija svrha* (85); *bilig vičnji* 'pečat vječni' (…operi srdce moje neprocienjenom krvlju tvojom, i za bilig vičnji…);

e) imenička sintagma s prijedložnim izrazom u zavisnome djelu: *stid brez mire* (56) 'jako se sramiti';

f) imenička sveza imenica i imenica: *tegoća griha* (88) 'težina grijeha'; *iztočaj svake svetinje i čistoće* (91); *privara očiu naši* (162) 'obmana' (…do jednu tužnu privaru očiu naši i pokavrenje življenja našeg…);

g) imenička sveza zamjenica ili sročni pridjev, imenica i zamjenica: *poporište tvoje* (48).

Najučestaliji su spojevi riječi sa zavisnim tagmemom *goruća*. To nije slučajno jer je sadržaj svih molitava usmjeren na Božju ljubav prema grješniku i oprost grijeha: *goruća ljubav* (72, 90, 130); *goruća želja* (85, 130) *srca moga* (96); *gorućeg neblidovanja* (48).

Da je za fra Petra Isus čista ljubav, pokazuju sljedeće sintagme kojima naziva Isusa: *sveta ljubav* (96), *slatka ljubav* (96), *jedina ljubav* (96), *o ljubavi sve ljubavi duše moje* (96), a Gospodinu se obraća sljedećim sintagmama: *blagajno duše moje* (137); *pokoju moj* (137); *likar duše i tilo moje* (137); *srdce moje, vrutče svih milosti*.

Isusa opisuje detaljno sintagmama: *likonosne ruke* (94); *oči ljubonosne* (94); *najmekše otčinskog i materinskog srdca* (94); *božanstvena usta reći će rići utišenja, blagoslova, milosti*.

Spojevi s posvojnim zamjenicama *tvoj* i *moj*, kao odrednicama, semantički mogu biti u svojevrsnu oprečnu odnosu jer razlikuju ono što se odnosi na ovozemaljske propuste i grješnikovo obraćanje božanstvu (*moje*) i ono što se odnosi na božansko (*tvoje*). Većina se tih zamjenica u *Molitveniku* nalazi u postpoziciji koja predstavlja rašireno obilježje klasičnoga biblijskog stila.

Red riječi u sintagmama, posebice onim sa zamjeničkim zavisnim tagmemom kojim završavaju molitve, rezultat je utjecaja stranih sintaktičkih obilježja, posebice latinskoga jezika kao uvriježene pojave u ovome stilu: *o Isuse uhvanje moje* (21), *Spasitelj moj* (77), *Otkupitelj moj* (77), *priveliki griha moji* (7), *po milosti tvojoj* (7), *obratjenja moga* (38), *milostima tvoga* (38). Osim stranoga jezičnog utjecaja promjenom mjesta atributa u postpoziciju dobiva se i izrazita stilistička ekspresivnost (posebno ozračje i patetičnost (Pranjković 2006: 28) što je opet odlika molitvenoga diskursa.

Ljudsko (ja sam za Boga): *tvoje nedostojno* stvorenje (7), *očitnik* (61), *razasipaoc* (61), *ubogo stvorenje* (91), *hrgibotno stavorenje* (91), *priveliki krivac* (13), *biti kriv primnogo* (19).

MOJ(A): *nedostojnost moja* (9), *moja pobožnost najvećem gospodu* (8), *grihe moje, narav moje, ništoća moja* (105), *neuztegnutja moja* (78), *proždrlstvo moja* (78), *srdenje moja* (78), *planutje moje* (78), *osvete, neprijateljstva moje* (78), *nemarenje moje* (79), *lienosti moje* (79), *nedostojanstvo moje* (92), *uboga duša moja* (115).

Božansko: *prisvete rane tvoje* (8), *prigorka muka tvoja* (8), *priužagana molitva* (10), *prikovišna ljubavi* (74), *tvoja muka* (9), *vruće suze tvoje ljubavi* (11), *prigorka tvoja smrt* (29)

Antonimskim odnosom uporabe zamjenica TVOJE – MOJE autor naglašava razliku ovozemaljskoga, grješničkoga i otkupljenoga, nebeskoga života. Posebnost je tih konstrukcija što se oprečnost pojavljuje u istoj rečenici uporabom osobnih zamjenica naglašavajući određene emotivne situacije, a što je opet svojstveno molitvenicima[4]. Bakula navodi nekoliko takvih primjera u istoj rečenici

- Oh ljubim *Tvoje*! Oh nezahvalnosti *moje*! (90)
- Uzdam se *moj* Isuse, tvoja duša da će posvetiti *moju*, *tvoj* razum da će prosvitliti *moj* i *tvoja* ljubka želja da će *moju* želju užeći živim plamenom (95).
- Ja se vas *Tebi* pridajem, i ako malo ćutim za ljubav *tvoju*, i nikakva obeseljenja nećutim u srdcu *mom* (105)

Bilježi se i bliskoznačna glagolska sinonimija: *odnimati grihe* (79) i *prostiti grihe* (27).

Iako je o uporabi imperativa u ovome molitveniku već pisano (Vlastelić 2013: 301–309), te su glagolske konstrukcije zanimljive sa strukturom spoja riječi. Većina ih je razumljivo složenih glagolskih s pridjevom ili imenicom:

> *Smiluj se o meni Bože moj!*; *Pogledaj nebeski Otče!*; *Gospodine pomiluj!* (14); *Odriši me od uzda griha* (13); *Priveži me k tebi ljubavlju tvojom* (13); *Pogledaj nebeski Otče* (8).

Izbor glagolskoga glavnog tagmema izrazito je stilistički iznijansiran i većina ih je jednostavnih, sa zavisnim tagmemom s imenicom u kosim padežima ili s prijedložno-padežnim izrazom: *udilti* mi kripost (17), *milost* (13), *nebesku mudrost* (16); *bojati* se tvoga strašnog suda (22); *smiluj* se mojoj duši mojoj (29); *izbavi* me od svakoga zla (28); *primi* skrušenje moje (41); *pomri* grihe moje (41); *dopusti* nam križ i nevoljice (23); *nakolniti* dušu moju (47).

2. Frazeologija

S obzirom na to da molitvenici pripadaju posebnoj vrsti teksta, u njima nije frekventna uporaba frazeologiziranih i/ili metaforiziranih konstrukcija. Međutim, *Molitvenik* fra Petra Bakule sadrži dosta frazema.

4 Slični oblici mogu se naći i u drugim molitvenicima namijenjenima puku npr. u *Molitveniku fra Anđela Nuića*. (usp. BUDIMIR 2010: 213).

Strukturna raščlamba frazema pokazala je da se najviše pojavljuju u obliku sveza riječi, izrazito biblijske provenijencije. Svojstvene su i drugim molitvenicima, a zanimljivo je da strukturno vrlo malo poredbenih.

Najviše je poredbenih konstrukcija s glagolom *biti*. Glagolski su poredbeni frazemi najbrojniji gdje je dio C obično imenica, imenica s nesročnim atributom ili prijedložni izraz u akuzativu tipa:

– **biti** *što* **kao najposliednje** ‘biti što jako važno kao pred smrt’ (*kako da ti je najposlidnja ona Ispovid* (47);
– **biti kolik jedno ništo** (60) ‘zanemarivati koga’ (*A ti o Bože, koliko da si jedno ništo, prid licem tvojim evo svaki dan učinim Tebi*).

Kao poredbeni frazemi bilježe se konstrukcije glagolske veze koje se sastoje od glagola, priloga, poredbene riječi tipa *kako* i/ili *kao* i imenice:

– **gorko kako Petar zaplakati** (41) ‘kajati se’ (usp. *…ako bi pak kada po nesrići upao, pogledaj na me okom milosrgja tvoga, da i ja udilj, kako Petar, gorko zaplačem, pak da ne pristanem do smrti plakat moj grih*);
– **poklanjati se kao kralju** (45) ‘cijeniti koga’ (usp. *o Isukrste vičnje slave! Poklanjam se tebi, kako momu kralju, pak za ono nemilo okrunjenje molim te udili mi milost pokore*);
– **pokarati kao sudac** (46) ‘osuditi, ukoriti’ (usp. *...da mene na drugome svitu ne pokaraš kao sudac.*);
– **stupiti prid Isusa kao sudca** (114) ‘umrijeti’ (usp. *Isuse božanski moj otkupitelju! Brzo ću stupiti prida te kao sudca moga; budi mi spasitelj*).

Frazemske prijedložne sveze su dvostruke i sastoje se od dviju genitivnih prijedložnih sveza ili od jedne genitivne i jedne s nekim drugim padežom:

– **od Iruda do Pilata** (12,16) ‘na sve strane, naokolo’
– *(potezati koga)* **od sudac do sudca** (17) ‘naokolo’

Većina frazemskih jedinica predstavlja svezu glagola s imenicom u kosome padežu ili glagola s imenicom u kosome padežu i njezina (ne)sročnoga atributa ili prijedložnoga izraza:

– **oplakati moje grihe** (38) ‘kajati se’ (usp. ... *te znojeći se krvavim znojem plačeš naše grihe*)
– **plakati grih do smrti** *(41, 46)* ‘kajati se’ (… *pogledaj na me oko milosrdja tvoga, da i ja udilj, kako Petar, gorko zaplačem, pak da ne pristanem do smrti plakat moj grih*)

O jezičnim karakteristikama djela govore i glagolski frazemi koji imaju najčešću imeničku sastavnicu *pamet* i nalaze se u uputama i savjetima koje fra Petar daje svojim čitateljima i korisnicima *Molitvenika*. Većina tih frazema ima glagolske inačice sa značenjem frazema 'zapamtiti što':

– **metnuti** (što) **u pamet** (čiju) (45, 47)
– **usijati** (što) **u pamet** (144) (*O virčnji Otče, molimo Tebe radi Riči tvoje, da u moju pamet usieš svete zamišljaje re da ju posvoje i usiliju* (144).

Bilježe se primjeri u kojima imamo isti glagol, ali iz konteksta je značenje frazema različito:

– **uzeti na pamet** (50) 'prizvati' (*Koliko je moguće, neka uzme na pamet zapovidi Božje ljubavi…*);
– **uzeti na pamet** (50) 'sjetiti se' (*…za uzet na pamet vrste i broj moji griha…*).

Frazemska sastavnica *pamet* izrazito je frekventna i usmjerena je izravno čitatelju, posebno na onim mjestima na kojim se mora razmisliti o grijesima prije sakramenta sv. ispovijedi:

– **baciti okom pameti** (107) 'sjetiti se' (*…ovi ukratko baci okom pameti na grihe tvoje* (107); (čiju) **pamet tavnu prosvitliti** (36); **činiti se** (što) **u pameti** (44) (*…kao nam se bude činiti u pameti…*); **dobro pametju razmiriti** (4) 'dobro o čemu razmisliti'; **držati u pameti** (58) 'zapamtiti' (*…ima se držati u pameti…*); **imati** (što) **u pameti** (158) (*…imajuću u pameti trpljenja neizbrojivo, koja Ti za mene podnese…*); **začeti u pamet** (113) 'upamtiti' (*…začmi u tvojoj pameti, kakav grih, makar on i malašan bio, učinjen je jednom Bogu toliko mogućen…*).

Isto tako ističu se glagolski frazemski spojevi riječi s imeničkom dopunskom sastavnicom *duša* koji se značenjski odnosi na preispitivanje čitatelja: **žuljati koga što na duši** (66); **iztierati iz duše** (89).

Frazemske rečenice su rijetke i obično su složena oprečnoga tipa:

– **uzmnožiti što više nego tko ima dlaka na glavi** (53);
– **imati čega puno više nego ima na primorju piska** (53);
– **biti ništo prid čijim očima** (123).

Frazemski spojevi riječi s zoonimskom sastavnicom također su zabilježeni u kontekstu metaforičnosti koja se odnosi na ljudsko u značenju 'poniznosti': **biti (jadni) mrav** (91); **biti malovridan crv** (122).

Veći broj frazema bilježi se sa somatskom sastavnicom *oči, sr(d)ce, lice, prsa, kosti*. Najbrojniji su frazemi s glavnom sastavnicom *oko/oči* koja je najviše vezana za metaforu grijeha i ovozemaljskoga, ali poniznosti, skrušenosti i milosti: **pogledati na koga okom milosrđa** tvoga (15); **naći se pravedan prid** (čijim) **očima** (16), **odbigo očimam svojim** (40); **pridase** (sic!) **oboriti oči** (65); **vidjeti okom žive vire** (159); **živiti s tudjim očima** (162); **privara očiu naši** (162); **zatvoriti oči** pred čim (165).

Glavna frazemska sastavnica *lice, obraz i kosti* odnose se na čovjeka i njegov odnos prema grijehu: činiti (što) **pred licom** (sic!) **neba i zemlje** (41); **da se** (čije) **kosti osuše** (145); (čiji) **se obraz sramom crveni** (146).

Prsi i *srce* odnose se na pokajanje i želju za Božjim prihvaćanjem: **prijeći u** (čije) **prsi** (89); **rastaviti srce od** (čega)**; prijeći/pričekati u** (čije) **prsi** (89); **biti u srid srdca** (čijeg) (127).

Posebnu značenjsku skupnu čine frazemi sa sastavnicom *srce* koji se u svojoj semantičkoj slici u tim primjerima odnose na božanstvo, a ta sastavnica ima značenje apstraktne sastavnice *duša*.

Dosta je frazema aktualno i danas. Suvremeni ih hrvatski frazeološki rječnici bilježe, međutim neki se u *Molitveniku* rabe kao frazemske leksičke inačice: **postaviti/staviti** *koga* **u greb** (33); **obratiti na pravu stazu** (37); **od danas do unapried** (38); **dati život** *za koga* (73); **biti** *čije* **gnjezdo** (89) 'postati *čiji* dom'; **i dan i noć** (140); **biti u srid srdca** *čijeg* (127); **vas u lug učinjen** (142) 'umrijeti'; **davati samo koru** *komu* (147) 'biti škrt'; **od pete do na vrh glave** (157); **hoditi za svitom** (165) 'biti povodljiv'; **biti na sliku** *čiju* (167); **doći na svit** (170); **znoiti se oko čega** (176) 'teško raditi'.

Nekoliko metaforičkih izraza[5] utemeljeni su iz različitih molitava ili euharistijskih napjeva: **biti sve iz tiha** (4) 'biti staložen i miran'; **biti sudac živih i mrtvih** (10); **obući** *koga* **bilom haljinom** (41) 'učiniti koga čistim od grijeha'; **mećati** *što* **u svete rane** (107) 'tražiti oprost'; **uzdržati se k nebu** (131) 'živjeti pošteno, sveto'; **trnjem** koga **okruniti** (158) 'staviti koga da pati u mukama'.

5 Navedene se kolokacije ne mogu smatrati frazemima jer nisu prošle potpuni proces frazeologizacije, nego se kao metaforični izrazi (opisuju radnju posebna simbolična karaktera prema biblijskim događajima) čija je leksička sastavnica motivirana budućom apstraktnom, ali duhovno snažnom radnjom koju bi trebao provesti vjernik /čitatelj molitvenika. Posebnu preneseno značenje imaju sintagme: *bijela haljina, svete rane, trnjem okruniti*…

Zaključak

Leksik u *Pribogoljubnim bavljenjima za slišati svetu misu* iz 1869. godine ujednačen je s već standardiziranim i funkcionalno diferenciranim jezikom/leksikom bosanskih franjevaca, posebice uporabom tvorbenih elemenata u ikavskoj formi u posebnim oblicima pridjeva vezanih za štovanje Isusa, uporabom leksema svojstvenih franjevačkomu izričaju i uporabom jezičnih elemenata organskoga idioma istaknuvši se semantičkim regionalizmima.

S obzirom na namjenu *Molitvenika*, fra Petar je izbjegavajući strane riječi i izraze približio svoje molitve korisnicima uz prepoznatljiv franjevački izričaj i vlastite invokacije božanstva, što je inače karakteristično za takav tip tekstova. Autorov stil u opreci božansko : grješničko razvidan je u antonimskim odnosima leksema koje rabi i u istoj rečenici. Frazemski inventar ima elemente biblijskoga karaktera. Najviše je somatskih frazema sa semantičkim talogom skrušenosti i poniznosti. Također semantičkoj nijansiranosti teksta doprinijeli su glagolski semantički regionalizmi, kao utjecaj organskoga idioma autora, ali i bliže povezanosti s tadanjim čitateljem. Bakulin izbor sintagmi, frazema i metaforičnih izraza nije slučajan, nego je pomno izabran te ima i više nego važnu ulogu i za osobnu autorovu bliskost Bogu kao i pouku i poruku vjernicima i čitateljima.

Izvor

BAKULA, PETAR (1869), *Pribogoljubna bavljenja za slišati svetu misu*, Split.

Literatura

– BUDIMIR, I. (2010) „Leksičke i tvorbene osobitosti prvoga izdanja *Molitvenika fra Anđela Nuića*“, *zbornik Fra Anđeo Nuić – život i djelo*, str. 213.
– OPAŠIĆ, M. (2013) *Biblizmi u hrvatskome jeziku*, doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 491.
– PRANJKOVIĆ, I. (2003) *Jezik i beletristika*, Disput, Zagreb.

- PRANJKOVIĆ, I. (2006) „Hrvatski jezik i biblijski stil“, *Raslojavanje jezika i književnosti, Zbornik 34. seminara Zagrebačke slavističke škole*, Zagreb.
- VLASTELIĆ, A. (2013) „*O Stvoritelju moj, Božanstveni goste! koliko sma zadužan tebi…* komunikacijske funkcije vokativa u *Pribogoljubnim bavljenjima za slišati svetu misu* fra Petra Bakule“, *Zbornik Fra Petar Bakula*, str. 301–311.
- MENAC-MIHALIĆ, M; MENAC, A (2011) *Frazeologija splitskog govora s rječnicima*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MENAC, A.; FINK-ARSOVSKI, Ž.; VENTURIN, R. (2003) *Hrvatski frazeološki rječnik,* Naklada Ljevak.